

Достатність, якість та достовірність вихідних даних — основа складання об'єктивного й обґрунтованого висновку експерта

Мирослава Оверчук

завідувач сектору автотоварознавчих досліджень, відділ інженерно-транспортних досліджень та криміналістичного дослідження транспортних засобів, Закарпатський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр Міністерства внутрішніх справ України, м. Ужгород, Україна, e-mail: 07_ete@ukr.net

У статті розглянуто значення достатності, якості й достовірності вихідних даних при складанні висновку експерта. Висвітлено основні характеристики вихідних даних, їхній вплив на ефективність та об'єктивність експертного висновку. Проаналізовано наслідки надання неякісної початкової інформації при призначенні судової експертизи. Обґрунтовано важливість повноти, якості, надійності й точності наданих матеріалів для забезпечення об'єктивності та достовірності експертного висновку.

Ключові слова: вихідні дані; висновок експерта; достовірність; повнота; якість; достатність; усебічність; об'єктивність; обґрунтованість.

Sufficiency, Quality and Reliability of Source Data are the Basis for Forming an Objective and Reasonable Expert Opinion

Myroslava Overchuk

The article discusses the importance of the adequacy, quality, and reliability of source data when preparing an expert opinion. It highlights the main characteristics of source data and their impact on the effectiveness and objectivity of expert opinions. The consequences of providing poor-quality initial information when appointing a forensic examination are analyzed. The importance of the completeness, quality, reliability, and accuracy of the materials provided to ensure the objectivity and reliability of the expert opinion is substantiated.

Keywords: source data; expert opinion; reliability; completeness; quality; sufficiency; comprehensiveness; objectivity; validity.

Експертиза посідає важливе місце в адміністративному судочинстві, її функція полягає на підставі спеціальних пізнань і навичок вирішувати питання, що виникають під час провадження і судового розгляду адміністративних справ [1].

В адміністративних справах об'єктами експертного дослідження є матеріальні та нематеріальні носії доказової інформації, зокрема документи, людські стосунки та поведінка, дії осіб, транспортні засоби та інші об'єкти. Метою експертного дослідження є виявлення, фіксація, науковий аналіз і перетворення фактичних даних у форму, придатну для сприйняття суб'єктом доказування та учасниками адміністративного процесу, з метою використання їх як доказів у справі.

Об'єкти експертизи — це закріплені в матеріалах справи та передбачені кримінально-процесуальним та цивільно-процесуальним законодавством джерела інфор-

мації [2]. До таких об'єктів можуть належати речові докази, документи, протоколи слідчих (процесуальних) дій, зразки для порівняльних досліджень, а також інші матеріали, що містять фактичні дані, необхідні для формування експертного висновку. Іншими словами, саме ці об'єкти є носіями інформації, яка підлягає науковому аналізу, інтерпретації та перетворенню експертом у форму, придатну для оцінки та використання у процесі доказування. Отже, об'єкти експертизи визначають межі реалізації спеціальних знань експерта і одночасно об'єктивно формують рамки його процесуальної компетенції.

Дослідження здійснюється експертом в межах матеріалів і вихідних даних, наданих суб'єктом призначення (ініціювання проведення) експертизи, достовірність і повнота яких не завжди можуть бути самостійно перевірені експертом. Рівень визначеності та точності отриманих результатів об'єктивно

обмежується якістю доступної інформації, а можливі розбіжності між фактичними обставинами та висновками експертного аналізу розглядаються як прояв загальних меж експертного пізнання, а не як показник методичних чи професійних недоліків.

Тому при призначенні судової експертизи визначальне значення має чітке формулювання предмета і завдань дослідження, оскільки саме від цього залежить обсяг, методологія та межі аналізу, що здійснюватиме експерт. Важливим є також забезпечення доступу до достатніх, повних та релевантних вихідних даних, на яких базуватиметься експертне дослідження. Належне визначення цих аспектів дозволяє забезпечити обґрунтованість, відтворюваність та переконливість експертного висновку, а також чітко окреслити межі його застосовності у процесі прийняття судових рішень.

Повнота та якість відображення фактів, обставин чи подій у вихідних даних експертизи є одним із визначальних чинників результативності експертизи [3].

Тобто якість, достатність і достовірність вихідних даних визначають базу, на якій формується висновок експерта.

Розглянемо основні параметри і значення вихідних даних:

1. *Достатність* — це такий обсяг матеріалів (об'єктів, документів, відомостей), який дає експерту змогу провести повне дослідження та дати обґрунтовану відповідь на поставлені запитання. Недостатність даних може стати підставою для клопотання експерта про надання додаткових матеріалів або в подальшому призвести до неможливості проведення експертизи.
2. *Якість (доброякісність)* — відповідність об'єктів вимогам методики, матеріали (наприклад, зразки для порівняльного дослідження чи копії документів) мають бути придатними для дослідження, чіткими та належно оформленими (до прикладу належне пакування біологічних зразків, відсутність сторонніх нашарувань тощо). Низька якість об'єктів унеможливує ідентифікацію, виникає потреба в до-

даткових якісних зразках або призводить до висновку у формі «неможливо встановити».

3. *Достовірність* — фактична відповідність даних реальним обставинам справи, тобто дані мають походити з надійних джерел та бути перевіреними. Експерт не має права самостійно збирати докази, тому відповідальність за достовірність вихідних даних несе особа або орган, що призначив експертизу. Недостовірні дані (наприклад, сфальсифіковані документи) призводять до висновку, який суд визнає недопустимим доказом.

Обсяг, зміст і ступінь достовірності вихідної інформації безпосередньо впливають на вибір методів експертного дослідження, глибину аналізу та рівень обґрунтованості отриманих результатів. Недостатність, обмеженість, неналежна якість, суперечливість або сумнівна достовірність наданих матеріалів обмежують можливості експерта щодо точного та всебічного аналізу, підвищують ризик ймовірних висновків та можуть негативно вплинути на доказове значення результатів експертного дослідження, а також призвести до експертної помилки. Усі вищевказані чинники, разом з їх невідповідністю предмету та межах експертного дослідження, належать до потенційних джерел експертних помилок, що відповідно може впливати на точність, надійність та межі практичного застосування висновку експерта.

Експертна помилка може виникати, зокрема, як наслідок використання недостовірних або спотворених вихідних даних, наданих ініціатором проведення експертизи. За відсутності можливості самостійної перевірки таких даних експерт змушений виходити з їх формальної достовірності, що об'єктивно обмежує межі наукової надійності дослідження. У подібних випадках можливі похибки не обов'язково пов'язані з методикою чи професійною компетентністю експерта, а зумовлені викривленням інформаційної основи експертного аналізу. Усвідомлення цього чинника обґрунтовує необхідність чіткого зазначення у висновку експерта переліку використаних вихідних даних, їх джерел та

припущень щодо їх достовірності, а також застережень стосовно меж застосовності сформульованих висновків.

До умов, що забезпечують якість вихідних даних при призначенні судової експертизи, належать: чітке та коректне формулювання питань, поставлених перед експертом; дотримання вимог процесуального законодавства під час призначення експертизи; належність, допустимість і репрезентативність об'єктів експертного дослідження; достатність, достовірність та узгодженість матеріалів, наданих для проведення експертизи; правильний добір і підготовка порівняльних зразків; забезпечення цілісності об'єктів дослідження на всіх етапах їх зберігання та транспортування; а також надання експерту повної та релевантної довідкової інформації, необхідної для формування обґрунтованого експертного висновку.

Отже, експертне дослідження повинно ґрунтуватися на повних, достатніх і якісних вихідних даних, релевантних предмету експертизи, а також на застосуванні науково обґрунтованих, апробованих і відтворюваних методик, придатність яких може бути перевірена та оцінена. Отримані результати при цьому повинні бути логічно узгодженими, належним чином інтерпретованими та співвіднесеними з можливими альтернативними поясненнями в межах компетенції експерта.

За таких умов висновок експерта набуває необхідного рівня переконливості та може бути використаний для формування обґрунтованих висновків суду, у тому числі з урахуванням підвищеного стандарту доказової достатності, що в доктрині часто описується як рівень, близький до критерію «поза розумним сумнівом».

Перелік джерел посилання

1. Кравчук Т. О. Оцінка висновку експерта та його доказове значення в адміністративному судочинстві України. *Innovative solutions in modern science*. 2016. № 6(6). URL: <https://naukajournal.org/index.php/ISMSD/article/viewFile/923/1063> (дата звернення: 28.01.2026).
2. Тertiшник В. М., Варава В. В., Сачко О. В. Судова експертологія: курс лекцій для підготовки здобувачів освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 081 «Право» та 292 «Правоохоронна діяльність» / за заг. ред. д. ю. н., проф. В. М. Тertiшника. Дніпро, 2021. 208 с. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi78/0057993.pdf> (дата звернення: 29.01.2026).
3. Завдов'єва І. Г., Горбенко В. О., Дяченко О. М., Черкашина Н. О. Помилка та її значення в судово-експертній діяльності. *Криміналістичний вісник*. 2018. № 2 (30). URL: <https://elar.navy.edu.ua/server/api/core/bitstreams/dfd2c8a7-0ab3-470a-bad4-b37ad84be258/content> (дата звернення: 30.01.2026).